

Báles Máté

A foglalkoztatás alsó korhatárának meghatározása és a veszélyes gyermekmunkával való összefüggései a nemzetközi szabályozás tükrében

Bevezetés

A gyermekmunka és a veszélyes gyermekmunka napjainkban is a nemzetközi munkajogi szabályozás kulcsproblémájaként jelentkeznek. A foglalkoztatás alsó korhatárának megállapításával és a veszélyes gyermekmunkával is számos nemzetközi egyezmény foglalkozik. Tanulmányomban a foglalkoztatás alsó korhatárára, valamint a veszélyes gyermekmunkára vonatkozó legfontosabb nemzetközi egyezmények, ajánlások anyagi jogi rendelkezéseit összesítem, illetve elemzem. Nem térek ki részletesen azonban az eljárásjogi és végrehajtási szabályokra. Először a Módosított Európai Szociális Karta gyermekek és fiatalok munkavállalására vonatkozó rendelkezéseit elemzem részleteiben. A következő fejezetben a Gyermekjogi Egyezmény gyermekmunkára vonatkozó szabályozását részletezem. A harmadik fejezetben az Európai Unió Alapjogi Chartája gyermekmunka tilalmáról és a fiatalok munkahelyi védelméről szóló rendelkezéseit elemzem. A tanulmányom negyedik fejezetében kitérek röviden a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya gyermekmunka tilalmára vonatkozó rendelkezéseire. Az ötödik fejezetben a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (International Labour Organization, ILO) mutatom be röviden, majd az utolsó hatodik fejezetben következik tanulmányom fő része. Ebben a fejezetben elemzem részletesen az ILO foglalkoztatás alsó korhatárának meghatározásával és a veszélyes gyermekmunkával összefüggő egyezményeit és ajánlásait. Részletesen elemzem az ILO 138. számú egyezményét a foglalkoztatás alsó korhatáráról, és az ehhez kapcsolódó ILO 146. számú ajánlását a foglalkoztatás alsó korhatáráról, valamint az ILO 182. számú egyezményét a gyermekmunka legrosszabb formáiról, és ehhez kapcsolódóan az ILO 190. számú ajánlását a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről. Az utolsó fejezetben részleteiben kitérek a foglalkoztatás általános alsó korhatárának meghatározására, az ettől való eltérés lehetőségére, a fiatakorúakat veszélyeztető foglalkoztatásra és veszélyes gyermekmunkára. Végül tárgyalom a könnyű munkát érintő szabályozást, a könnyű munka fogalmán keresztül, az ILO 182. számú egyezmény alkalmazása alóli foglalkoztatás kivonásra, illetve korlátozásra, az egyedi kivételek engedélyezésére vonatkozó szabályozást. Megjegyzem, hogy külön tanulmányban foglalkoztam a fiatal személyek munkahelyi védelméről szóló 94/33/EK irányelv részletes elemzésével, ezért az irányelv rendelkezéseit jelen tanulmányban nem tárgyalom.

I. A Módosított Európai Szociális Karta foglalkoztatás alsó korhatárára vonatkozó rendelkezései

A Módosított Európai Szociális Karta (1996) a legjelentősebb olyan európai egyezmény, amely biztosítja a gyermekek jogait. Rögzít kifejezetten csak a gyermekeket (és fiatalokat) megillető jogokat, de a dokumentumban több helyen találunk olyan jogosítványokat is, amelyeknek különleges jelentősége van a gyermekek szempontjából. A Karta a gyermekek és fiatalok (fizikai és erkölcsi veszélyekkel szembeni) védelme érdekében a 7. cikkben rögzíti a munkavállalásra vonatkozó jogaikat.¹

A tanulmányom szempontjából a Módosított Európai Szociális Karta 7. cikk (A gyermekek és fiatalok védelemhez való joga) 1. és 2. pontját emelem ki az alábbiak szerint.

A 7. cikk szerint annak érdekében, hogy biztosítsák a gyermekek és fiatalok védelemhez való jogának hatékony érvényesítését, a Felek vállalják, hogy

1. a munkavállalás legalacsonyabb életkori határát 15 évben állapítják meg, kivéve azokat a gyerekeket, akiket jogszabályban meghatározott könnyű munkánál foglalkoztatnak anélkül, hogy az károsítaná az egészségüket, erkölcsüket és iskoláztatásukat;
2. a munkavállalás legalacsonyabb életkori határát 18 évben állapítják meg olyan foglalkozások esetében, amelyeket veszélyesnek vagy egészségtelennek nyilvánítottak;

A 7. cikk 1. pontja az Európai Bizottság szerint annak biztosítása, hogy „a 15 éves kor alatti gyerekek hatékony védelmet élvezzenek az olyan foglalkoztatással szemben, mely káros hatással lehet egészségükre, erkölcsükre, fejlődésükre vagy tanulásukra”. Nem szabad azonban „a gyerekek foglalkoztatását teljes egészében megtiltani” (akár éppen a munka nevelő hatása miatt), „a Karta a gyerekek foglalkoztatását általánosságában tiltó szabály alól egyetlen kivételt ad meg”. Ezek szerint a gyerekek olyan „meghatározott könnyű munkára” alkalmazhatók, mely nem teszi ki őket a már említett veszélyeknek. (A Karta el nem fogadott rendelkezéseiről szóló első jelentés, 12. o.). A Bizottságnak e bekezdéssel kapcsolatos esetjoga szerint az 1-es bekezdés minden munkafajta-ra vonatkozik, beleértve a mezőgazdasági, háztartási, illetve a szolgáltatóiparban és mindennemű vállalkozásban, így a családi vállalkozásokban végzett munkát.²

A rendelkezés nem kívánja megtiltani a 15 életév alattiak foglalkoztatását, azonban határok közé kívánja szorítani azt. Erre vonatkozóan azonban szükséges részletesen meghatározni azokat a követelményeket, melyek a 15 év alattiak foglalkoztatására vonatkoznak.

Általánosságban bármilyen állásban való foglalkoztatás ellentétes a Kartával. Azon munkafajtáknak, melyek kivételek, az alábbi követelménynek kell megfelelniük:

- egyértelműen fel kell sorolni őket egy korlátozó értelmű jegyzékben;
- csak eredendően könnyű fizikai terhelést jelenthetnek;
- semmilyen mértékben nem befolyásolhatják hátrányosan a szóban forgó gyerekek erkölcsüket, jólétét, egészségét vagy tanulását/nevelését (Konklúziók V, 55. o.).³

¹ Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme Doktori (PhD) értekezés, Pécs, 2008. 28.o.

² Lenia Samuel: ALAPVETŐ SZOCIÁLIS JOGOK Az Európai Szociális Karta esetjoga, Európa Tanács, Strasbourg, 1997, 105.o.

³ Lenia Samuel: i.m. 106.o.

Fenti követelmények biztosítják, hogy a 15 életév alatt foglalkoztatott gyerekek csak egy jegyzékben felsorolt könnyű fizikai terhelést jelentő munkát végezhetnek, amely nem veszélyezteti a gyerekek fejlődését.

A Bizottság különösen az alábbi körülményeket vizsgálja annak megállapítására, hogy az adott munkafajta csakugyan könnyű-e:

- mely munkafajta van megengedve,
- mi a maximális megengedett munkaidő,
- mely időszakokban szabad a munkát végezni (iskola előtt vagy utána, nemzeti ünnepeken, az iskolai szünetek teljes ideje alatt, stb.) és azt, van-e törvényileg előírt pihenőidő. (A Karta bizonyos, el nem fogadott rendelkezéseiről szóló első jelentés és Konklúziók VIII, 101. és 102. o., Franciaország és Hollandia).⁴

A Bizottság megállapításai segítséget nyújtanak elhatárolni és megkülönböztetni a könnyű munkát a többi munkafajtatól, valamint általánosságban is iránymutatást nyújtanak, hogy milyen munka minősülhet könnyű munkának. Lefekteti az alapját annak a szempontrendszernek, amit figyelembe kell venni minden adott, gyermekek által végezhető könnyű munka vizsgálata esetén.

A munka általános tilalma alóli, az 1. bekezdés alapján elfogadhatónak minősített kivételek az alábbiak:

1. előadóművészi munkára engedélyt kapott gyerekek;
2. azon gyerekek, akik iskolaidejük utolsó két éve alatt szakképzésre előkészítő tanfolyamon vesznek részt; és
3. azon gyerekek, akik iskolai szünetük egy része alatt (Konklúziók VI, 43. o., Franciaország) munkavégzésre engedélyt kaptak.⁵

Fenti megállapítások ugyancsak iránymutatást adnak a fiatalok és gyerekek által végezhető, konkretizált tevékenységekről, így mellőzhető ezekben az esetekben a tevékenység fentiekben részletezett szempontok (pl. könnyű fizikai munka szempontjai) szerinti vizsgálata.

Az International Commission of Jurists (ICJ) kontra Portugália ügyben azt kifogásolták, hogy bár a portugál jogszabályok tiszteletben tartják az Európai Szociális Karta 7. cikkének (1) bekezdésében rögzített rendelkezést, amely szerint a munkavállalás legalacsonyabb életkori határa 15 év, mindezt a gyakorlatban nem hajtják végre megfelelően. A Szociális Jogok Európai Bizottsága úgy ítélte meg, hogy az Európai Szociális Karta célja és tárgya a jogok nem csupán elméleti, hanem a gyakorlatban is megvalósuló védelme, és ezért a kérdéses jogszabályt hatékonyan kell alkalmazni, melyet Portugália nem tartott be.⁶

Fenti megállapítás szerint a jogszabályban rögzített, a munkavállalás legalacsonyabb életkori határát előíró rendelkezés önmagában nem elegendő, ha a gyakorlatban továbbra is alkalmaznak az alsó korhatárt el nem érő fiatalokat, és a hatóságok nem lépnek fel kellő mértékben ezzel szemben.

---

⁴ Lenia Samuel: i.m. 106.o.

⁵ Lenia Samuel: i.m. 106.o.

⁶ Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács, 2015, 33.o. (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ccthr-2015-handbook-european-law-rights-of-the-child_hu.pdf) (letöltés: 2024.12.27.)

A Módosított Európai Szociális Karta 7. cikk (2) bekezdése a veszélyes és egészségtelen munkák általános tilalmát mondja ki a 18 év alatti foglalkoztatottak számára. Jelen rendelkezésnél konkrétan meghatározásra került a minimális életkor, mely már a módosítással került be a szabályozásba, mivel az Európai Szociális Karta nem tartalmazott konkrét életkor megjelölést.

II. A Gyermeekjogi Egyezmény foglalkoztatás alsó korhatárára vonatkozó rendelkezései

Az ENSZ Közgyűlése – mintegy 10 év előkészítő munka után – 1989. november 20-án fogadta el a Gyermeekjogi Egyezményt (UN Convention on the Rights of the Child – UN CRC). Az egyezmény összefoglalja azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden államnak biztosítania kell a gyermekek számára. Fontos funkciója a gyermekek biztonságának védelme, amelyhez tartozik a gyermekmunka tilalma is. A Gyermeekjogi Egyezmény máig a legszélesebb körben elfogadott nemzetközi emberi jogi dokumentum.⁷

Tanulmányom szempontjából a Gyermeekjogi Egyezmény 32. cikk 1. bekezdése, valamint 2. bekezdés a) pontja lényeges, melyeket az alábbiakban ismertetek. 1. Az Egyezményben részes államok elismerik a gyermekeknek azt a jogát, hogy védelemben részesüljön a gazdasági kizsákmányolás ellen, és ne legyen kényszeríthető semmiféle kockázattal járó, iskoláztatását veszélyeztető, egészségére, fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi vagy társadalmi fejlődésére ártalmas munkára.

2. Az Egyezményben részes államok törvényhozási, közigazgatási, szociális és oktatásügyi intézkedéseket tesznek a jelen cikk végrehajtásának biztosítására. Ebből a célból és figyelembe véve más, nemzetközi okmányok idevágó rendelkezéseit, a részes államok különösen:

a) meghatározzák az alkalmaztatáshoz szükséges legalacsonyabb életkort vagy életkorokat;

A gyermekmunka alatt olyan kifejezést értünk, ami lényegében megfosztja a gyermekeket gyermekkoruktól, képességeiktől és méltóságuktól, és amely káros a testi és szellemi fejlődésre. Olyan munkára vonatkozik, amely szellemileg, fizikailag, szociálisan vagy erkölcsileg veszélyes és káros a gyermekekre nézve; és/vagy beavatkozik iskolai tanulmányaiba: megfosztja őket az iskolalátogatási lehetőségtől; kötelezi az iskola idő előtti elhagyására; vagy kötelezi őket, hogy az iskolalátogatást túl hosszú és nehéz munkával kombinálják. Az, hogy mi minősül gyermekmunkának függ a gyermek életkorától, a munka típusától és óráitól, a munkavégzés körülményeitől és az egyes országok által követett céloktól, ezért országonként eltérő. A munkahelyi veszélyek meghatározásakor figyelembe kell venni azok hatását a gyermekek fizikai, kognitív (gondolkodási/tanulási) és viselkedési fejlődésére, valamint érzelmi növekedésére.⁸

Léteznek más meghatározások is a gyermekmunka fogalmára, melyek pozitív tartalommal is bírnak, lényegében a 18 év alatti személyek foglalkoztatására vonatkoznak.

---

⁷ <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezmenyrol> (letöltés: 2024.12.29.)

⁸ <https://www.ilo.org/topics/child-labour/what-child-labour> (letöltés: 2024.11.28.)

Nem minden gyermekmunka káros, például, ha a könnyű munka nem akadályozza a gyermek oktatását vagy a szabadidőhöz való jogát, illetve ha a gyerekek nem ártalmas tevékenységekkel segítik a szüleiket a farmon vagy a boltban tanítási időn kívül. Ezenkívül a fiatalok foglalkoztatása és a diákmunka legálisnak tekinthető, és pozitívan járulhat hozzá a gyermekek és fiatalok fejlődéséhez.⁹ Az államnak védelmet kell biztosítania a gyermekkorral összeegyeztethetetlen munkavégzéssel szemben. Ez nem jelenti azt, hogy a gyermekek ne segíthetnének például – életkoruknak megfelelő módon – a házimunkák ellátásában, ne végezhetnének önkéntes tevékenységet, vagy 16. életévük betöltése után ne vállalhatnának meghatározott feltételek mellett munkát. A cikk célja annak biztosítása, hogy egyetlen gyermek se váljon gazdasági kizsákmányolás áldozatává, és ne legyen kényszeríthető olyan munkára, mely egészségére, fejlődésére ártalmas, vagy veszélyt jelent tanulmányai folytatására. Kötelező meghatározni többek között a foglalkoztatás alsó korhatárát.¹⁰ Lényegében itt egy általános tilalomról beszélhetünk, mely a gyermekeket veszélyeztető, rájuk nézve ártalmas tevékenységek teljes kizárását célozza meg, nemcsak munkajogi, hanem büntetőjogi szempontokat figyelembe véve. Nem kerül részletezésre azonban mi minősül ilyen tevékenységeknek, de a cikk céljának végrehajtása egyéb nemzetközi dokumentumok (pl. ILO egyezmények) elfogadásán és végrehajtásán alapszik.

A 32. cikk 2. bekezdésének a) pontja arra kötelezi a részes államokat, hogy „meghatározzák az alkalmazáshoz szükséges legalacsonyabb életkort vagy életkorokat”; de nem pontosítja a konkrét életkort. Ugyanakkor a Bizottság jelezte, hogy ezeket az életkorokat más egyéb nemzetközi eszközök, és különösen a 138. sz. ILO egyezmény fényében határozzák meg.¹¹ Véleményem szerint nem is szükséges pontosan meghatározni a foglalkoztatás legalacsonyabb korhatárát, mivel a Gyermekjogi Egyezmény célja nem a részletszabályok, hanem az elvek rögzítése.

A Gyermekjogi Egyezmény kodifikálja a meghallgatáshoz és a döntésekbe való beleszóláshoz való jogukat amelyek befolyásolják őket, fejlődő képességeiknek megfelelően. A gyerekeknek gyakran éles rálátása van saját és a körülöttük lévők helyzetére.¹² Ez a rendelkezés természetesen a 18 év alatti foglalkoztatottakra is vonatkozik, így amikor munkát vállalnak maguk is eldönthetik, hogy az adott tevékenységet egyáltalán vállalják-e.

---

⁹ <https://bhr-navigator.unglobalcompact.org/issues/child-labour/> (letöltés: 2024.12.25.)

¹⁰ Általános gyermekjogi ismeretek szülőknek és szakembereknek Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ 2014. (https://www.ijsz.hu/UserFiles/altalanos_gyerekkjog_v03.pdf, Letöltés: 2024.11.28.)

¹¹ Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához, Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Budapest 2009., 345.o.

¹² CHARTING THE COURSE: Embedding children's rights in responsible business conduct. A Brief 2022. június 8.o. Written by Andrew Mawson, Chief of Child Rights and Business, UNICEF <https://ungc-communications.assets.s3.amazonaws.com/docs/publications/Charting%20the%20Course%20UNI%20Save%20UNGC%20Brief.pdf> (letöltés: 2024. 12.26.)

III. Az Európai Unió Alapjogi Chartája gyermekmunkára és a foglalkoztatás alsó korhatára vonatkozó rendelkezései

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (a Charta) védelmezi azokat az alapvető jogokat, amelyeket az emberek az Európai Unióban (EU) élveznek. Lényegében egy korszerű, átfogó uniós jogi eszköz, amely a társadalmi változások, a társadalmi előrehaladás, valamint a tudományos és technológiai fejlemények ismeretében védi és előmozdítja az emberek jogait és szabadságait.¹³

A Charta összhangban áll az emberi jogok európai egyezményével is. A Chartában található, és az egyezményből származó jogok jelentése és hatálya mindkét dokumentumban azonos. A Charta azzal is erősíti az alapvető jogok védelmét, hogy a polgárok számára láthatóbbá és egyértelműbbé teszi őket.¹⁴

Az Európai Unió Alapjogi Chartája első ízben hivatkozik részletesen, uniós alkotmányos szinten a gyermekek jogaira, elismerve többek között a kizsákmányoló gyermekmunka tilalmát (32. cikk).¹⁵

Az Alapjogi Charta 32. cikke „A gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelméről” az alábbi két bekezdést tartalmazza.

Tilos a gyermekek foglalkoztatása. A foglalkoztatás alsó korhatára – a fiatalok számára kedvezőbb szabályok sérelme nélkül és korlátozott kivételekkel – nem lehet alacsonyabb, mint a tanköteles kor felső határa.

A fiatal munkavállalóknak életkoruknak megfelelő munkakörülményeket kell biztosítani, védeni kell őket a gazdasági kizsákmányolással szemben és minden olyan munkától, ami sértheti biztonságukat, egészségüket, fizikai, szellemi, erkölcsi és szociális fejlődésüket, vagy összeütközésbe kerülhet nevelésükkel, oktatásukkal.

Összefügg a gyermekjogokkal a gyermekmunka tilalmára és a fiatalok munkahelyi védelmére vonatkozó rendelkezés. A Charta szerint tilos a gyermek foglalkoztatása. (A foglalkoztatás alsó korhatára nem lehet alacsonyabb, mint a tanköteles kor felső határa.) A fiatal dolgozók munkakörülményeinek életkoruknak megfelelőnek kell lennie, védeni kell őket a gazdasági kizsákmányolással szemben. Semmiféle munka nem sértheti biztonságukat, fizikai és szellemi egészségüket, erkölcsi és szociális fejlődésüket, és nem lehet ellentétes a nevelésükkel, oktatásukkal.¹⁶ A 32. cikk a fiatal személyek munkahelyi védelméről szóló 94/33/EK irányelven, az Európai Szociális Charta 7. cikkén, valamint a munkavállalók jogairól szóló közösségi charta 20–23. pontján alapul.¹⁷

---

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html> (letöltés: 2024.12.29.)

¹⁴ https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/why-do-we-need-charter_hu#conventiononhumanrights (letöltés: 2024.11.27.)

¹⁵ Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége/Európa Tanács, 2015, 21.o. (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-ecthr-2015-handbook-european-law-rights-of-the-child_hu.pdf) (letöltés: 2024.12.27.)

¹⁶ Rózsás: i.m. 32.o.

¹⁷ MAGYARÁZATOK AZ ALAPJOGI CHARTÁHOZ (*) (2007/C 303/02) 32. cikkhez fűzött magyarázat

A 32. cikk nemcsak a Módosított Szociális Karta, hanem a Gyermekjogi Egyezmény vonatkozó rendelkezéseivel is szorosan összefügg. Az Európai Unió tagállamaira külön is kiterjeszti fenti rendelkezés a gyermekmunka általános tilalmát és a fiatal munkavállalók munkakörülményeinek megfelelő biztosítását.

Szükséges megemlíteni a nagy jelentőséggel bíró, de hatályba nem lépett 1989-es munkavállalói jogi kartát (Közösségi Charta a Munkavállalók Alapvető Szociális Jogairól), de ez jogi jellegében és tartalmában sem azonosítható a jelenleg hatályos Kartával, azonban megfelelő elméleti alapja lett a munkavállalói jogvédelemnek az uniós jogban.¹⁸

Kiemelném az alábbiakban a Közösségi Charta a Munkavállalók Alapvető Szociális Jogairól 20. bekezdését, mivel szorosan összefügg a foglalkoztatás alsó korhatárának megállapítására vonatkozó rendelkezésekkel.

„A munkavállalók alsó korhatára, eltekintve a fiatalok számára kedvező olyan kivételektől, mint a szakképzés keretében végzett gyakorlat, illetve kivételesen néhány könnyű fizikai munkakör, nem lehet alacsonyabb az iskolaköteles kor felső határánál, de legalább 15 évnél.”

Látható, hogy az iskolaköteles kor felső határához, legalább 15. életévhez köti a fenti rendelkezés a munkavállalók alsó korhatárát, azonban megállapít kivételeket is (pl. könnyű fizikai munkakör). A 32. cikk nem tartalmazza ilyen részletességgel a foglalkoztatás alsó korhatárát és kivételeket sem jelöl meg, mivel hasonlóan a Gyermekjogi Egyezményhez elveket rögzít és nem részletszabályokat.

IV. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya gyermekmunkára vonatkozó rendelkezései

Az ENSZ 1966-ban elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya valamennyi rendelkezésre álló erőforrás igénybevételét írja elő a védett szolgáltatási jogok **fokozatos** biztosítása érdekében. Kimondja továbbá, hogy ennek érdekében nemzetközi együttműködésre és segítségnyújtásra van szükség, ez utóbbira a **fejlődő** államok érdekében. A védett jogok biztosítását nemcsak jogalkotással, hanem kormányzati, társadalmi és szociális programok végrehajtásával kell biztosítani.¹⁹

A gyermekmunka tilalmának önálló tényállásban szerepeltetésére a nemzetközi elvárásoknak megfelelően került sor, amelyekre nézve az új Btk. Indokolása felsorolást tartalmaz, többek között hivatkozik az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1966-ban elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 10. cikkére.²⁰

---

¹⁸ PILLANATKÉP A MUNKAVÁLLALÓI JOGOKRÓL AZ EURÓPAI UNIÓ JOGÁBAN Stagnálás, változás vagy fejlődés? Zaccaria Márton Leó adjunktus (DE ÁJK) Iustum Aequum Salutare XV. 2019. 1. • 89–109

¹⁹ Kende Tamás, Nagy Boldizsár, Sonnevend Pál, Valki László (szerk.): NEMZETKÖZI JOG, Wolters Kluwer Hungary Kft., 2019. https://mersz.hu/dokumentum/YOV1761__376 (letöltve: 2024.12.29.)

²⁰ Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jacsó Judit, Lévay Miklós, Sántha Ferenc, Váradi Erika: Magyar büntetőjog - különös rész, Wolters KluwerKft., Budapest, 2016. https://mersz.hu/keres/ILO-egyvezm%C3%A9ny/hivatkozas/wk79mbkr_74_p3#wk79mbkr_74_p3 (letöltés: 2024.12.28.)

A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 10. cikk 3. pontja rendelkezik a gyermekmunka konkrét tilalmáról, miszerint „A gyermekeket és a fiatalokúakat védeni kell a gazdasági és társadalmi kizsákmányolással szemben. A törvény szerint büntetni kell e személyek olyan munkára történő alkalmazását, amely káros az erkölcsükre vagy az egészségükre, életveszélyes vagy akadályozza rendes fejlődésüket. Az államok kötelesek azt a korhatárt megállapítani, melyen alul a fizetett gyermekmunka tilos és törvényileg büntetendő.”

A fenti szakasz a büntetőjogi felelősséget alapozza meg elsődlegesen - ami következik az új Btk indokolásából is -, melynek kifejtése nem képezi jelen tanulmány tárgyát. Lényegében itt is megfogalmazásra kerül a veszélyes gyermekmunka fogalma, csak büntetőjogi szempontból.

V. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization, ILO)

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet (International Labour Organization, ILO) 1919-ben alapították, alapokmánya a versailles-i szerződés része. 1946-ban az ILO vált az ENSZ első szakosított intézményévé. A szervezet a munka- és életkörülmények javítása érdekében nemzetközi munkaügyi szabványokat készít, segíti a kormányokat azok hatékony alkalmazásában, továbbá képzést, oktatást és kutatást folytat. Az ILO egyedülálló a világszervezetek között tripartit rendszerével, hogy politikája kialakításában a dolgozók és munkáltatók képviselőinek a kormányokéval azonos beleszólása van.²¹

Az ILO egyezményeit és ajánlásait, amelyek nemzetközi munkaügyi előírásokat állapítanak meg, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia jogosult dönteni. Az ILO egyezményei kötelező érvényűek azon államok részére, amelyek ratifikálják azokat, míg az ajánlások csak útmutatást biztosítanak a nemzeti politika, a törvényhozás és a gyakorlat számára. Az egyezmények betartását az ILO sajátos, szigorú felülvizsgálati eljárásával biztosítja.²²

Az ILO határozottan fellép a gyermekek rabszolgaságban tartása, a velük való kereskedés, szexuális kihasználásuk és veszélyes munkákra való alkalmazásuk ellen, beleértve ebbe a gyermekeknek fegyveres konfliktusok idején való erőszakos toborzását is. Az alapvető egyezményekhez tartoznak a gyermekmunka tilalmát kimondó egyezmények. A foglalkoztatás alsó korhatáráról kiadott 1973. évi 138. egyezmény a gyermekmunka eltörlését célozza, és 16 életévben rögzíti a legalacsonyabb munkavállalási kort. A gyermekmunka legrosszabb formáiról szóló 1999. évi 182. számú egyezmény kiemelten kezeli a rabszolgaság, a prostitúció, a kábítószerrel kapcsolatos tevékenységek, az egészségre, biztonságra, erkölcsre veszélyes munka kérdését.²³

---

²¹ Környei Ágnes: Emberi jogok a nemzetközi kapcsolatokban (egyetemi jegyzet), Akadémiai Kiadó, 2018. https://mersz.hu/dokumentum/m377ejank__31 (letöltés: 2024.12.28.)

²² Kardosné Kaponyi Erzsébet: AZ EMBERI JOGOK NEMZETKÖZI VÉDELME Ph.D. értekezés, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék, Budapest, 2000., 72.o.

²³ Környei Ágnes: Emberi jogok a nemzetközi kapcsolatokban (egyetemi jegyzet), Akadémiai Kiadó, 2018. https://mersz.hu/dokumentum/m377ejank__31 (letöltés: 2024.12.28.)

Megállapítható, hogy az ILO meghatározó tevékenységet végez a gyermekmunka és a foglalkoztatás alsó korhatárának szabályozása terén.

VI. A foglalkoztatás alsó korhatárának meghatározása a vonatkozó ILO egyezmények és ajánlások tükrében

A 138. számú ILO egyezmény a foglalkoztatás alsó korhatáráról (a továbbiakban: Egyezmény) és az ILO 146. számú ajánlása a foglalkoztatás alsó korhatáráról szól, amelyeket 1973-ban fogadtak el. A foglalkoztatás alsó korhatárának meghatározása az egyezmény értelmében azt a célt szolgálja, hogy biztosítsa a fiatalok teljes testi és szellemi fejlődését. Az alsó korhatár emelése fokozatosan történhet, azonban nem lehet alacsonyabb, mint az iskolakötelezettség, de legalább 15 év. Összefoglalva, olyan tagállamokban, ahol az ehhez szükséges gazdasági és oktatási intézmény fejlettségi szintje ehhez nem elégséges, 14 évig lehet csökkenteni az alsó korhatárt. Ha azonban a munka veszélyezteti a fiatalok egészségét, biztonságát vagy erkölcsét, azt csak olyan dolgozó végezheti, aki már betöltötte a 18. életévét.²⁴ Az egyezmény azonban megenged bizonyos, korlátozott mértékű kivételeket és rugalmasságot ezen alsó korhatárokkal kapcsolatban, bármely munkavégzés és foglalkoztatás alsó korhatárára vonatkozóan, ezek a 2., 4., 5., 6., 7., 8. cikkben foglalt rendelkezések.²⁵ A rendelkezések részletes elemzése az alábbiakban történik.

1. A foglalkoztatás általános, valamint az általánosnál alacsonyabb alsó korhatár meghatározása

Az Egyezmény 1. Cikke szerint minden tagállam, amelyre nézve a jelen Egyezmény hatályban van, kötelezi magát arra, hogy olyan nemzeti politikát folytasson, amely a gyermekmunka tényleges felszámolására irányul, és arra, hogy a foglalkoztatási jogviszony vagy bármilyen munkavégzés alsó korhatárát fokozatosan olyan szintre emelje, amely biztosítja a fiatalok teljes testi és szellemi fejlődését.

A foglalkoztatás alsó korhatárának elméleti alapjait rakja le a fenti cikk, miszerint a korhatár megállapításához biztosítani kell a fiatalok teljes testi és szellemi fejlődését. Ennek a garantálásához kötelezik magukat a tagállamok, hogy a gyermekmunka tényleges felszámolására tesznek kísérletet. Fokozatos emelésről rendelkezik, mivel már több egyezmény született az alsó korhatár megállapításáról több tevékenység esetében is pl. Az 1920-as ILO egyezmény a foglalkoztatás alsó korhatáráról (tenger). Ide kapcsolódik az ILO 146. számú ajánlás 6. bekezdése, miszerint cél, hogy „A gazdasági tevékenység valamennyi ágazatában azonos alsó korhatárt állapítsanak meg.”

Az Egyezmény 2. Cikk (1)-(3) bekezdése határozza meg a foglalkoztatás általános alsó korhatárát az alábbiak szerint.

1. Minden tagállam, amely ratifikálja a jelen Egyezményt, köteles megjelölni a foglalkoztatás vagy bármilyen munkaviszonyon kívüli munkavégzés tekintetében az országa területén, valamint az országa területén bejegyzett szállító eszközökön érvényes

²⁴ <https://munkaugyilevek.hu/2004/02/jogharmonizalo/> (letöltés: 2024.12.29.)

²⁵ Herczog: i.m. 346.o.

alsó korhatárt. A jelen Egyezmény 4–8. Cikkében foglaltak alapján ezen kor alatt senki sem foglalkoztatható, és nem bocsátható semmilyen munkaviszonyon kívüli munkára, semmilyen foglalkozásban.

Fenti bekezdés konkretizálja, hogy kötelező minden részes tagállamnak megjelölni a foglalkoztatás alsó korhatárát. Az Egyezmény a 4-8. cikkben foglaltak alapján a megjelölt korhatártól eltérést enged, ezért a foglalkoztatás teljes tiltásánál ezeket az eltéréseket is figyelembe kell venni.

2. Minden tagállam, amely a jelen Egyezményt ratifikálta, ezt követően a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal főigazgatójához intézett nyilatkozatában közölheti, hogy a korábban megállapítottnál magasabb alsó korhatárt határoz meg.

Fenti bekezdés lehetőséget biztosít a foglalkoztatás alsó korhatárának - bármikor történő -felemeléséhez, ellenben az alsó korhatár csökkentésére nem ad lehetőséget.

3. Jelen cikk 1. bekezdése alapján meghatározott alsó korhatár nem lehet alacsonyabb az iskolaköteles életkornál és semmi esetre sem lehet kevesebb, mint 15 év. Jelen bekezdés konkretizálja a legalacsonyabb elfogadott foglalkoztatási alsó korhatárt, azt az iskolaköteles életkorhoz köti és 15. életévben minimalizálja.

4. Függetlenül ezen cikk 3. bekezdésének rendelkezéseitől, az olyan tagállam, amelynek gazdasága és oktatási intézményei nem érik el a szükséges fejlettségi fokot, az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, kezdetben 14 éves alsó korhatárt állapíthat meg.

A 4. bekezdés kivételes lehetőséget biztosít azon tagországok számára, amelyeknek a gazdasága és oktatási intézményei nem elégségesen fejlettek, hogy 14. életévben határozzák meg a foglalkoztatás alsó korhatárát. Nem konkretizálja azonban mit jelent a „szükséges fejlettségi fok”, ezért az alábbi bekezdés alapján meg kell jelölni az alkalmazás okát.

5. Minden tagállam, amely az előző bekezdés rendelkezéseinek értelmében 14 éves alsó korhatárt állapított meg, köteles a jelen Egyezmény végrehajtásáról szóló jelentéseiben nyilatkozni,

(a) hogy ezen döntésének oka továbbra is fennáll; vagy

(b) hogy egy meghatározott időponttól kezdve lemond a szóban forgó rendelkezések alkalmazásának jogáról.

Fenti bekezdésből is következik, hogy indokolni szükséges a 4. bekezdés alkalmazását és jelentésben kell beszámolni arról, hogy az alkalmazás oka fennáll-e még, vagy amennyiben nem, akkor milyen konkrét időponttól kezdve nem alkalmazza a 4. bekezdésben foglalt könnyítést.

Ide kapcsolódik még az ILO 146. számú ajánlás 7. bekezdés (1)-(2) albekezdése, miszerint a tagállamok célként tűzzék ki, hogy a foglalkoztatás alsó korhatárát fokozatosan 16 évre emelik azon foglalkoztatás és munka tekintetében, amelyekre a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi egyezmény 2. cikke vonatkozik. Amennyiben az olyan foglalkoztatás és munka tekintetében, amelyre a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi egyezmény 2. cikke vonatkozik, az alsó korhatár 15 év alatt marad, sürgős intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy erre a szintre emeljék fel. Az ajánlás 7. bekezdés (1) albekezdése is rögzíti, hogy a foglalkoztatás alsó korhatárának kívánatos mértéke a 16. életév betöltése. Míg a 7. bekezdés (2) albekezdése

arra az esetre vonatkozik, amikor az Egyezmény 2. cikke alapján engedélyezett alsó korhatár nem éri el a 15. életévet.

2. A fiatalkorúakat veszélyeztető foglalkoztatás és a veszélyes gyermekmunka fogalma

Az Egyezmény 3. Cikk (1)-(3) bekezdései rendelkeznek a fiatalkorúak egészségét, biztonságát vagy erkölcsét veszélyeztető foglalkozási formákról és a foglalkoztatott minimális alsó korhatáráról, melyeket az alábbiakban részletezek.

1. Bármely olyan foglalkoztatási jogviszonyban vagy munkavégzésben, amely jellegénél, vagy a munkavégzés körülményeinél fogva valószínűen veszélyezteti a fiatalkorúak egészségét, biztonságát vagy erkölcsét, a foglalkoztatott alsó korhatára nem lehet kevesebb, mint 18 év.

Az egészséget, biztonságot vagy erkölcsöt veszélyeztető foglalkoztatási formák esetén a fenti rendelkezés megtiltja a fiatalkorúak foglalkoztatását.

Ehhez a cikkhez kapcsolódik az ILO 146. számú ajánlásának 9. bekezdése, miszerint „Tegyenek azonnali lépéseket annak érdekében, hogy a foglalkoztatás alsó korhatárát emeljék fel 18 évre abban az esetben, ha az jelenleg alacsonyabb az olyan foglalkoztatások vagy munkák tekintetében, melyek feltehetően veszélyeztetik a fiatalkorúak egészségét, biztonságát vagy erkölcsét.” Konkrétan a 9. bekezdés előírja a tagállamoknak, ha a fiatalkorúakat feltehetően veszélyeztető foglalkoztatás, munka esetén az alsó korhatár 18 életévnél alacsonyabb, akkor azt azonnal emeljék meg erre a szintre.

2. A nemzeti jogalkotás vagy az illetékes hatóságok határozzák meg, az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, azon fajtáit, amelyekre jelen cikk 1. bekezdése vonatkozik.

A nemzeti jogalkotás vagy az illetékes hatóságok feladata meghatározni –adott esetben konzultációt követően- a tevékenység konkrét fajtáit, melyek jellegükénél, vagy a munkavégzés körülményeinél fogva valószínűen veszélyeztetik a fiatalkorúak egészségét, biztonságát vagy erkölcsét.

3. Függetlenül jelen cikk 1. bekezdésének rendelkezéseitől, a nemzeti törvények, rendeletek vagy az illetékes hatóság az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, engedélyezhetik a 16. életévtől kezdve a foglalkoztatást vagy munkaviszonyon kívüli munkavégzést, amennyiben az érintett fiatalok egészsége, biztonsága és erkölcsé megóvása teljesen biztosított, és az adott ágazatban megfelelő oktatásban vagy szakképzésben részesültek. Az 1. bekezdés alól ad felmentést jelen bekezdés, mert – adott esetben konzultációt követően –átörri a foglalkoztatás 18. életévben meghatározott alsó korhatárát és azt 16. életévben határozza meg, ha az érintett fiatalok egészsége, biztonsága és erkölcsé nincsen veszélyeztetve, és az adott ágazatban megfelelő képzésben részesültek.

Jelen cikkhez szorosan kapcsolódik az ILO 146. számú ajánlásának 10. (1)-(2) albekezdése, miszerint „Azon foglalkoztatások és munkák meghatározásánál, amelyekre a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi Egyezmény 3. cikke vonatkozik, vegyék figyelembe az olyan vonatkozó nemzetközi munkaügyi normákat, mint amelyek a veszélyes anyagokra, hatóanyagokra és eljárásokra (ideértve az ionizáló sugárzást is), a

nehéz terhek felemelésére és a földalatti munkára vonatkoznak.” A (2) albekezdés szerint a szóban forgó foglalkoztatások és munkák jegyzékét rendszeresen felül kell vizsgálni és szükség szerint módosítani kell, a tudományos és műszaki ismeretek fejlődésének tükrében. Itt egy megszorító rendelkezésről van szó, miszerint az Egyezmény 3. cikkében említett az egészséget, biztonságot vagy erkölcsöt veszélyeztető foglalkoztatási formák meghatározásánál figyelemmel kell lenni a nemzetközi munkaügyi normákra, melyek a különösen veszélyes anyagokra, eljárásokra, foglalkozásokra vonatkoznak. Előírja továbbá, hogy a jegyzékot kell vezetni a veszélyeztető foglalkoztatási formákról és azt rendszeresen felül kell vizsgálni, szükségszerűen módosítani a tudományos és a műszaki fejlődés figyelembevételével.

Kockázattal járó munkavégzés esetén a részes államok a megfelelő konzultációt követően a 16. életévtől kezdve engedélyezhetik a foglalkoztatást vagy a munkaviszonyon kívüli munkavégzést, „amennyiben az érintett fiatalok egészsége, biztonsága és erkölce megóvása teljesen biztosított, és az adott ágazatban megfelelő oktatásban vagy szakképzésben részesültek.” (3. cikk) A Gyermekjogi Bizottság a munka és a foglalkoztatás alsó korhatárának vonatkozásában következetesen a 138. sz. ILO egyezmény által felállított normákra, illetve esetenként a 146. sz. ILO ajánlás javaslataira hivatkozik (amelyek felszólítják a részes államokat, hogy a foglalkoztatás alsó korhatárát fokozatosan emeljék 16 évre), valamint egyéb ILO egyezményekre. A Bizottság hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a gyerek életkorát mindenkor igazolni kell.²⁶

Az Egyezmény 3. cikkéhez szorosan kapcsolódik továbbá az ILO 182. számú egyezmény a gyermekmunka legrosszabb formáiról alább ismertetett 2. és 3. cikke.

A 2. cikk szerint ezen egyezmény alkalmazásában a gyermek kifejezés minden 18 éven aluli személyre vonatkozik.

Míg a 3. cikk alapján ezen Egyezmény alkalmazásában a gyermekmunka legrosszabb formái kifejezés a következőket foglalja magában:

- a) a rabszolgaság vagy a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok minden formája, mint például a gyermekek eladása és kereskedelme, az adósságrabszolgaság és a jobbagység, valamint a kényszermunka vagy a kötelező munka, beleértve a gyermekek erőszakos vagy kötelező toborzását fegyveres konfliktusban való használatra;
- b) gyermek prostitúcióra, pornográfia előállítására vagy pornográf előadásra való felhasználása, beszerzése vagy felajánlása;
- c) gyermek tiltott tevékenységre, különösen a vonatkozó nemzetközi szerződésekben meghatározott kábítószer-előállításra és -kereskedelemre történő felhasználása, beszerzése vagy felajánlása;
- d) olyan munka, amely természeténél fogva vagy elvégzésének körülményeinél fogva veszélyeztetheti a gyermekek egészségét, biztonságát vagy erkölcsét.

A 3. cikk a)-c) pontjái felsorolt tevékenységek önmagukban bűncselekményt képeznek, azaz 18 év feletti esetleges elkövetése is büntetendő cselekmény. Más a helyzet a 3. cikk d) pontjával, mivel ezek a 18 év feletti foglalkoztatottak számára nem, viszont a 18 év alatti foglalkoztatottak számára tiltott tevékenységek.

A veszélyes gyermekmunkát vagy veszélyes munkát az ILO 182. egyezményének 3. cikke határozza meg: (d) olyan munka, amely természeténél fogva

---

²⁶ Herczog: i.m. 346.o.

vagy végrehajtásának körülményeinél fogva károsíthatja a gyermekek egészségét, biztonságát vagy erkölcsét. Pontosabban, a veszélyes gyermekmunka veszélyes vagy egészségtelen körülmények között végzett munka, amely a gyermek halálát, sérülését vagy megbetegedését okozhatja a rossz biztonsági és egészségügyi szabványok és munkabeosztások következtében. Ez maradandó fogyatékoságot, rossz egészségi állapotot és pszichés károsodást okozhat, mely problémák gyakran csak felnőttkorban jelentkeznek. A veszélyes gyermekmunka a gyermekmunka legrosszabb formáinak legnagyobb kategóriája. A lányok és fiúk gyakran már nagyon korán elkezdnek veszélyes munkát végezni.²⁷

Erre vonatkozóan az ILO 190. számú ajánlása a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről 3. bekezdése útmutatást ad a kormányok számára néhány betiltandó veszélyes munkatevékenységről.²⁸

Az ILO 190. számú ajánlás 3. bekezdése szerint – mely a kockázatos munkáról szól - az Egyezmény 3. cikkének d) pontjában említett munkatípusok meghatározásakor, valamint annak megállapítása során, hogy vannak-e ilyenek, figyelembe kell venni többek között a következőket:

- a) olyan munka, amely a gyermekeket testi, lelki, vagy nem visszaélésnek teszi ki
- b) föld alatt, víz alatt, és veszélyes magasságban vagy zárt térben végzett munka;
- c) veszélyes gépen, felszereléssel és szerszámokkal végzett munkát, vagy olyan munkát, amely nehéz súlyok manuális kezelését és szállítását magában foglalja;
- d) olyan egészségtelen környezetben végzett munka, amely példaképpen veszélyes anyagoknak, hatóanyagoknak vagy folyamatoknak, vagy az egészségüket veszélyeztető hőmérsékleteknek, zajszinteknek vagy rezgésszinteknek teszi ki a gyermekeket;
- e) olyan különösen nehéz körülmények között végzett munkát, mint például hosszú órákon át végzett munka vagy éjjeli munka, vagy olyan munka, amely során a gyermek ésszerűtlenül hosszú időre a munkaadó telephelyére van kényszerülve.

Fenti bekezdés a)-d) pontjai iránymutatásként szolgálnak az Egyezmény 3. cikkében szereplő, a fiatalok egészségét, biztonságát vagy erkölcsét veszélyeztető foglalkoztatási formák meghatározásához.

Az ILO 190. számú ajánlás 4. bekezdése szerint az Egyezmény 3 (d) cikke és a fenti 3. bekezdés szerint meghatározott munka típusai tekintetében - a munkaadók és munkavállalók érintett szervezetei véleményének meghallgatása után - a nemzeti törvények, szabályok, vagy az illetékes hatóság a 16 éves életkor feletti alkalmazást vagy munkavégzést azzal a feltétellel engedélyezhetik, hogy az érintett gyermekek egészsége, biztonsága és erkölcsi teljes mértékben védettek, és a gyermekek a szóban forgó tevékenységi ágban megfelelő odaillő utasításokban, vagy szakképzésben részesültek. Fenti rendelkezés szorosan kapcsolódik az Egyezmény 3. cikk 3. bekezdéséhez, mellyel lényegi tartalmát vizsgálva teljesen megegyezik.

Itt kell megemlíteni az ILO 2002-es, a Gyermekmunka nélküli jövő című globális jelentését, mely világosan meghatározza az eltörölni kívánt gyermekmunka határait. A „gyermekmunka” kifejezés nem tartalmazza az összes olyan munka jellegű

²⁷ <https://www.ilo.org/topics/child-labour/what-child-labour> (letöltés: 2024.11.28.)

²⁸ <https://www.ilo.org/topics/child-labour/what-child-labour> (letöltés: 2024.11.28.)

tevékenységet, amelyet 18 év alatti gyerekek végeznek. A 138. és 182. sz. egyezmények rendelkezései alapján a jelentés a gyermekmunka három kategóriáját jelöli meg eltörlendőként: (1) Olyan munka, amelyet a hatályos nemzeti jogszabályok szerint az ilyen jellegű munkavégzésre vonatkozó alsó korhatárnál fiatalabb gyermek végez el. (2) Az úgynevezett kockázattal járó munkavégzés, amely veszélyezteti a gyermek fizikai, mentális és erkölcsi jóllétét. (3) A gyermekmunka legrosszabb formái, amelyek nemzetközi meghatározásban: a rabszolgaság, a gyermekkereskedelem, az adórszolgaság és a kényszermunka egyéb formái, a gyermekek kényszer- vagy kötelező besorozása fegyveres konfliktusokban való bevetésük érdekében, a prostitúció és a pornográfia, valamint a gyermekek illegális tevékenységekben való részvétele.²⁹

3. Az Egyezmény alkalmazása alóli foglalkoztatás kivonás, illetve korlátozás

Az Egyezmény 4. Cikk (1)-(3) bekezdése az alábbiakban rögzíti, hogy bizonyos foglalkoztatások és munkák kivonhatók, míg a 3. cikkben foglalt veszélyes foglalkozások és munkák nem vonhatók ki az Egyezmény hatálya alól (lásd 3. bekezdés).

1. Amennyiben szükséges, az illetékes hatóság az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, ezen Egyezmény alkalmazása alól kivonhat korlátozott mértékben bizonyos kategóriába tartozó foglalkoztatásokat és munkákat, amelyek tekintetében a foglalkoztatás során különleges és lényegi problémák merülnek fel.

Jelen bekezdés alapján az Egyezmény hatálya alól az illetékes hatóság kivonhat bizonyos meghatározott foglalkoztatásokat és munkákat, azonban ez csak korlátozott mértékben történhet. További feltétele a kivonásnak, hogy különleges és lényegi problémák merülnek fel a foglalkoztatás során.

2. A jelen Egyezményt ratifikáló minden tagállam köteles a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya 22. Cikke értelmében benyújtandó első jelentésében indokolásával együtt megjelölni azon kategóriákat, amelyeket a jelen cikk 1. bekezdése alapján kivont az Egyezmény hatálya alól. Az Egyezményt ratifikáló tagállamok későbbi jelentéseikben kötelesek ismertetni a kivont kategóriákra vonatkozó jogi és gyakorlati helyzetet, megjelölve azt, hogy az Egyezmény hatálya mennyiben terjed ki, illetve a tervek szerint a jövőben mennyire fog kiterjedni a kivont kategóriákra. Fenti bekezdés részletezi, hogy indokolni szükséges a kivont kategóriákat, melyeket a megfelelő eljárásrend szerint felül kell vizsgálni – jogi és gyakorlati szempontból - rendszeres időközönként.

3. A jelen cikk nem ad lehetőséget arra, hogy a jelen Egyezmény 3. Cikke által érintett foglalkozásokat vagy munkafajtákat kivonják az Egyezmény hatálya alól.

Jelen cikk megtiltja a fiatalkorúak egészségét, biztonságát vagy erkölceit veszélyeztető foglalkoztatási formák kivonását az Egyezmény hatálya alól.

Az Egyezmény 5. Cikk (1)-(3) bekezdése alapján, az alábbiak szerint kezdetben korlátozható az Egyezmény alkalmazási köre, azonban bizonyos tevékenységek esetében ez kizárt (lásd 3. bekezdés).

---

²⁹ Herczog: i.m. 340.o.

1. Az a tagállam, amelynek gazdasága és közigazgatása nem eléggé fejlett, az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, kezdetben korlátozhatja az Egyezmény alkalmazásának körét. Fenti cikkben kifejtésre kerül, hogy azon tagállam, amelynek gazdasága és közigazgatása nem eléggé fejlett –konzultációt követően- szűkítheti az Egyezmény alkalmazási körét meghatározott ideig.

2. Minden tagállam, amely él a jelen cikk 1. bekezdése által kínált lehetőséggel, köteles a ratifikációs okmányához csatolt nyilatkozatban megjelölni azokat a gazdasági ágazatokat vagy vállalkozás típusokat, amelyekre az Egyezmény rendelkezéseit alkalmazzák.

Jelen bekezdésben konkretizálásra kerül, hogy az alkalmazási kör korlátozása a gazdasági ágazatokat vagy vállalkozás típusokra terjed ki, melyre vonatkozóan nyilatkozatot kell tenni.

3. Az Egyezmény rendelkezéseit legalább az alábbi területeken alkalmazni kell: bányászat és kőkitermelés; gyáripar; építőipar; villamosság, gáz- és vízszolgáltatás; egészségügyi szolgáltatás; szállítás, raktározás és hírközlés; ültetvények és más, főképp kereskedelmi célokra termelő mezőgazdasági vállalkozások, kivéve a családi üzemeket és az olyan kisüzemeket, amelyek a helyi piacokra termelnek, és rendszeresen nem alkalmaznak bér munkát.

Fenti bekezdésben felsorolásra kerülnek azon foglalkoztatási területek, amelyek nem vonhatók ki az Egyezmény hatálya alól, azaz kötelező alkalmazni az Egyezmény rendelkezéseit. A bekezdés felsorol továbbá kivételeket, amelyek a felsorolt foglalkoztatási területen végzett tevékenységek ellenére kivonhatók az Egyezmény alkalmazási köréből.

Ugyancsak ide tartozik az ILO 146. számú ajánlás 8. bekezdése, miszerint amennyiben nem lehetséges a foglalkoztatás alsó korhatárának azonnali megállapítása a mezőgazdaságban, és a vidéki területeken ehhez kapcsolódó tevékenységek esetén valamennyi foglalkoztatásra nézve, úgy állapítsanak meg foglalkoztatási alsó korhatárt legalább az ültetvényeken és az alsó korhatáráról szóló 1973. évi egyezmény 5. cikke 3. bekezdésében említett mezőgazdasági vállalkozásokban való alkalmazásra.

Az ajánlás fenti pontja kiemeli a mezőgazdaságban végzett tevékenységi formákat, mint amelyekben nem minden esetben lehetséges azonnal meghatározni a foglalkoztatás alsó korhatárát, azonban rögzíti, hogy az ültetvényeken és az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésében szereplő mezőgazdasági vállalkozásokban, ebben az esetben is szükséges alsó korhatárt megállapítani.

4. Bármely tagállam, amely a jelen Egyezmény alkalmazási körét a jelen cikk értelmében korlátozta,

(a) köteles a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya 22. Cikke értelmében előterjesztendő jelentéseiben ismertetni a fiatalok és gyermekek foglalkoztatását vagy bármely munkaviszonyon kívüli munkavégzését illető általános helyzetet azokban a tevékenységi ágakban, amelyeket kivontak az Egyezmény alkalmazási köre alól, valamint minden olyan előrelépést, amelynek célja a jelen Egyezmény szélesebb körű alkalmazása;

(b) kiszélesítheti az alkalmazási kört a későbbiek során bármikor a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal főigazgatójához intézett hivatalos nyilatkozatban.

Fenti bekezdés alapján jelentési kötelezettség van azokban a tevékenységi ágakban, amelyeket kivontak az Egyezmény alkalmazási köréből, illetve azokról az intézkedésekről, amelyektől várható az Egyezmény kiterjedtebb alkalmazása. A b) pont alapján a cél egyértelműen a kivont tevékenységek minél előbbi, Egyezmény alkalmazási körébe történő vonása.

Az ILO 146. számú ajánlás 11. pontja szerint, amennyiben a foglalkoztatás alsó korhatáráról szóló 1973. évi egyezmény 5. cikkére való hivatkozással a gazdasági tevékenység bizonyos ágazataira vagy bizonyos vállalkozás típusokra nem határoztak meg rögtön alsó korhatárt, megfelelő rendelkezéseket kell hozni az alsó korhatárról a fiatalok számára veszélyes foglalkoztatás és munkatípusok tekintetében.

Az ajánlás fenti pontja rögzíti, hogy a fiatalok számára veszélyes foglalkoztatás és munkatípusok tekintetében rögzíteni kell a foglalkoztatás alsó korhatárát, ez alól nem ad felmentést az Egyezmény.

Fentiekhez szorosan kapcsolódik az Egyezmény 6. cikke, amely összefoglalja azokat a munkatevékenységeket, melyekre jellegüknek fogva nem terjed ki az Egyezmény hatálya.

A 6. Cikk szerint az Egyezmény nem terjed ki az olyan munkára, amelyet gyermekek és fiatalok oktatási intézményben, a 14 éven felüli személyek a vállalatoknál végeznek, ha ezeket a munkákat az illetékes hatóság által előírt feltételek között végzik, és az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel megtárgyaltak, és amely szerves részét képezi:

- (a) egy oktatási vagy képzési tanfolyamnak,
- (b) egy szakmai képzési programnak, vagy
- (c) egy olyan pályaválasztási tanácsadó programnak, amelynek célja, hogy egy szakma vagy képzési irány kiválasztását megkönnyítse.

Fentiekben részletezésre kerül, hogy nem terjed ki az Egyezmény hatálya az oktatási és gyakorlatszerzési célból történő munkavégzésre, ha azok megfelelnek az a)-c) pontig terjedő vagylagos feltételeknek. Ezekben az esetekben – a cikkben előírt egyéb feltételek megléte esetén - kellő védelmi hálót nyújt az oktatási intézmény, illetve a vállalat.

4. A könnyű munkán való foglalkoztatás, a könnyű munka fogalma

Az Egyezmény 7. cikk (1)-(4) bekezdései a könnyű munka fogalmán keresztül ismertetik az ilyen jellegű foglalkoztatás részletszabályait, melyeket az alábbiakban ismertetek.

1. A nemzeti jogalkotás lehetővé teheti a 13–15 év közötti személyek olyan könnyű munkán való foglalkoztatását, amely

- (a) valószínűen nem ártalmas egészségükre vagy fejlődésükre;
- (b) jellegénél fogva nem akadályozza iskolalátogatásukat, részvételüket az illetékes hatóság által jóváhagyott pályaválasztási vagy oktatási programokban, vagy az oktatásban szerzett ismereteik hasznosítását.

A nemzeti jogalkotásnak fenti rendelkezés csak egy lehetőség, amit nem kötelező alkalmazni. Az a) és b) pontban foglalt feltételek véleményem szerint együttesen alkalmazandók, mindkettőnek meg kell felelnie a 13–15 év közötti személyek

könnyű munkán való foglalkoztatásnak. Fenti cikkben lényegében a könnyű munka fogalma kerül körülírásra, mely valószínűleg nem ártalmas a 13-15 év közötti személyek egészségére és fejlődésére és nem akadályozza őket az iskolalátogatásban, az ismereteik hasznosításában, illetve részvételüket a pályaválasztásban, az oktatási programokban.

2. A nemzeti jogalkotás engedélyezheti a 15. életévüket betöltött, de kötelező iskoláikat be nem fejezett személyek alkalmazását vagy munkaviszonyon kívüli munkáját olyan munka esetében, amely megfelel az 1. bekezdésének a) és b) albekezdésében rögzített követelményeket. Fenti rendelkezés a védelmet kiterjeszti a 15. életévüket betöltött, iskolaköteles személyekre. Olyan foglalkozások esetében kell alkalmazni, amely valószínűen nem ártalmas egészségükre vagy fejlődésükre és nem akadályozza iskolalátogatásukat, pályaválasztási vagy oktatási programokban való részvételüket, ismereteik hasznosítását.

3. Az illetékes hatóság köteles meghatározni azokat a tevékenységeket, amelyekben, jelen cikk 1. és 2. bekezdése értelmében, a foglalkoztatás vagy munkaviszonyon kívüli munkavégzés megengedhető, és köteles előírni az ilyen foglalkoztatás vagy munka megengedhető óraszámát és feltételeit.

A fenti rendelkezés konkretizálja, hogy nem elég meghatározni a konkrétan végezhető tevékenységeket, hanem meg kell határozni azok óraszámát és feltételeit. A tevékenységek megjelölésére adott esetben célszerű lehet konkrét munkaköröket megjelölni.

4. Függetlenül jelen cikk 1. és 2. bekezdésének rendelkezéseitől, az a tagállam, amely alkalmazza a 2. Cikk 4. bekezdésének előírásait, amíg így tesz, helyettesítheti jelen cikk 1. bekezdésében a 13–15 éves életkort a 12–14 éves korral, a 2. bekezdésben pedig a 15 éves kort 14 évessel.

Fentiek alapján az olyan tagállam, amelynek gazdasága és oktatási intézményei nem érik el a szükséges fejlettségi fokot és konzultációt követően kezdetben 14 éves alsó korhatárt állapítanak meg, kedvezményben részesül - az adott feltételekkel - könnyű munkát végző, valamint a 2. bekezdésben részletezett iskolaköteles személyek vonatkozásában.

5. Az egyedi kivételek engedélyezése

Az Egyezmény 8. cikk (1)-(2) bekezdése szerint egyedi kivételek engedélyezhetők az Egyezmény 2. cikkében előírt foglalkoztatási és munkavégzési tilalom alól az alábbiak szerint.

1. Az illetékes hatóság, az érintett munkaadói és munkavállalói szervezetekkel való konzultáció után, amennyiben ilyenek léteznek, egyedi kivételeket engedélyezhet a jelen Egyezmény 2. cikkében előírt foglalkoztatási és munkavégzési tilalom alól, például művészeti előadásokban való részvétel céljából.

Láthatjuk, hogy a felsorolás példálózó, így egyéb munkavégzési, foglalkoztatási formában is egyedi kivételek engedélyezhetők. Ezekben az esetekben a foglalkoztatás alsó korhatára alacsonyabb lehet az iskolaköteles életkornál, illetve 15 életévnél. Az engedélyezésnél álláspontom szerint figyelemmel kell lenni arra, hogy az engedélyezett tevékenység a 18 év alatti munkavállalók fejlődését szolgálják.

2. Az ily módon adott engedélyeknek meg kell határozniuk a foglalkoztatási jogviszony vagy az egyéb munkavégzés óraszámát, és elő kell írniuk a feltételeket, amelyek mellett az végezhető. Ebben a szakaszban rögzítésre kerül, hogy nem elegendő önmagában az egyedi engedélyt kiadni, hanem szükséges rögzíteni az engedélyezett tevékenység óraszámát és előírni részletesen annak feltételeit, melyek garanciaként szolgálnak.

Összefoglalás

Több jelentős nemzetközi egyezmény, valamint ILO egyezmény és ajánlás foglalkozik a foglalkoztatás alsó korhatárának és a veszélyes gyermekmunka fogalmának meghatározásával. A Módosított Európai Szociális Karta vonatkozó rendelkezései nem kívánják megtiltani a 15 életév alattiak foglalkoztatását, azonban határok közé kívánja szorítani azt. Erre vonatkozóan azonban szükséges részletesen meghatározni azokat a követelményeket, melyek a 15 év alattiak foglalkoztatására vonatkoznak. A Gyermekjogi Egyezmény elvi szinten rögzíti, hogy a gyermekmunka kizsákmányoló, veszélyes formái általánosan tiltottak, valamint szükséges meghatározni a foglalkoztatáshoz szükséges legalacsonyabb életkort vagy életkorokat. A következő jelentős egyezmény az Alapjogi Charta, mely az Európai Unió tagállamaira külön is kiterjeszti fenti rendelkezés a gyermekmunka általános tilalmát és a fiatal munkavállalók munkakörülményeinek megfelelő biztosítását. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya gyermekmunkára vonatkozó rendelkezéseiben is megfogalmazásra kerül a veszélyes gyermekmunka fogalma, csak büntetőjogi szempontból. Megállapítható, hogy az ILO meghatározó, sőt kiemelkedő tevékenységet végez a gyermekmunka és a foglalkoztatás alsó korhatárának szabályozása terén. Az ILO 138. számú egyezménye (Egyezmény) a foglalkoztatás alsó korhatáráról, és az ehhez kapcsolódó ILO 146. számú ajánlás a foglalkoztatás alsó korhatáráról kulcsjelentőségű és megkerülhetetlen a foglalkoztatás alsó korhatárának szabályozása terén. Az Egyezménye konkretizálja a legalacsonyabb elfogadott foglalkoztatási alsó korhatárt, azt az iskolaköteles életkorhoz köti és 15. életévben minimalizálja. Ugyanakkor az ILO 146. számú ajánlása rögzíti, hogy a foglalkoztatás alsó korhatárának kívánatos mértéke a 16. életév betöltése. Az Egyezmény azonban az általa megállapított foglalkoztatás alsó korhatártól eltérést enged, melyekhez komoly feltételrendszert támaszt. Az Egyezmény 2. cikk 4. bekezdése kivételes lehetőséget biztosít azon tagországok számára, amelyeknek a gazdasága és oktatási intézményei nem elégségesen fejlettek, hogy 14. életévben határozzák meg a foglalkoztatás alsó korhatárát. Az Egyezmény 3. cikke az egészséget, biztonságot vagy erkölcsöt veszélyeztető foglalkoztatási formák esetén megtiltja a fiatalok foglalkoztatását. Az Egyezmény 3. cikk 3. bekezdése áttöri a foglalkoztatás 18. életévben meghatározott alsó korhatárát és azt 16. életévben határozza meg, ha az érintett fiatalok egészsége, biztonsága és erkölce nincsen veszélyeztetve, és az adott ágazatban megfelelő képzésben részesültek. Ehhez a cikkhez kapcsolódik szorosan az ILO 182. számú egyezménye a gyermekmunka legrosszabb formáiról, valamint az ILO 190. számú ajánlása a gyermekmunka legrosszabb formáinak betiltásáról és felszámolására irányuló azonnali lépésekről. Az ILO 182. számú egyezménye fogalmazza meg a veszélyes gyermekmunka fogalmát is. Az Egyezmény 4.

Cikk (1)-(3) bekezdése rögzíti, hogy bizonyos foglalkoztatások és munkák kivonhatók, míg a 3. cikkben foglalt veszélyes foglalkozások és munkák nem vonhatók ki az Egyezmény hatálya alól (lásd 3. bekezdés). Az Egyezmény 5. Cikk (1)-(3) bekezdése alapján, kezdetben korlátozható az Egyezmény alkalmazási köre, azonban bizonyos tevékenységek esetében ez kizárt (lásd 3. bekezdés). Az Egyezmény 6. cikke, összefoglalja azokat a munkatevékenységeket, melyekre jellegüknél fogva nem terjed ki az Egyezmény hatálya. Az Egyezmény 7. cikk (1)-(4) bekezdései a könnyű munka fogalmán keresztül ismertetik meg az ilyen jellegű foglalkoztatás részletszabályait. Míg az Egyezmény 8. cikk (1)-(2) bekezdése szerint egyedi kivételek engedélyezhetők az Egyezmény 2. cikkében előírt foglalkoztatási és munkavégzési tilalom alól.